

Risikotagning blandt unge

– udviklingsprocesser og kulturmønstre

JEFFREY JENSEN ARNETT
LENE ARNETT JENSEN¹

University of Missouri,
College of Human Environmental Sciences,
Columbia, Missouri, USA

Arnett, J.J., & Jensen, L.A. (1996). Risk behavior among adolescents: developmental processes and culture patterns. *Nordisk Psykologi*, 48, 21-39.

Risk behavior was investigated among 1053 Danish adolescents aged 12-20. Driving a car while intoxicated was rare even among the oldest adolescents, but riding a bicycle while intoxicated was engaged in by the majority of adolescents aged 14-20. Driving a car at high speeds was widespread among the oldest adolescents (aged 18-20), but still lower than rates reported for same-age American adolescents. Rates of sex without contraception were higher than expected, in spite of early and extensive sex education, while rates of illegal drug use other than marijuana were extremely low. Participation in risk behavior was analyzed in relation to sensation seeking, city size and various family variables. Results are discussed in the context of the theory of broad and narrow socialization, in which a cultural and multidimensional understanding of socialization is emphasized.

Jeffrey Jensen Arnett, Department of Human Development and Family Studies, 31 Stanley Hall, Columbia, Missouri 65211, USA.

Adskillige undersøgelser af unges risikotagning er blevet foretaget i de seneste år. Disse undersøgelser har fokuseret på risikotagning inden for specifikke områder så som bilkørsel, seksuel adfærd og brug af stoffer såvel som på mangartede risikotagning (e.g., Arnett, 1992a; Elster, Ketterlinus & Lamb, 1989; Jessor, 1987; Steinberg, Mounts, Lamborn & Dornbusch, 1991). Undersøgelserne har vist, at der ofte er et gensidigt afhængighedsforhold mellem forskellige former for risikotagning, og at der er en fælles basis for risikotagning. Denne fælles basis inkluderer stimulationssøgning (Arnett, 1992a; Jessor, 1987), urbanisering (Elster et al., 1989) og forældres minimale opsyn med deres børn (Steinberg et al., 1991). Langt de fleste af undersøgelserne er blevet foretaget i USA og har

1 The University of Chicago.

kun inkluderet unge fra middelklassen (se dog eksempelvis Feldman, Rosenthal, Mont-Reynaud, Leung & Lau, 1991). Desuden er der også kun få undersøgelser, der har taget i betragtning, hvorledes socialisationsmønstrene inden for en kultur som helhed begrænser eller tillader risikotagning blandt unge.

Arnetts (1992a; 1992b) teori omhandlede brede og snævre socialisationsmønstre (*theory of broad and narrow socialization*) forklarer unges risikotagning ved hjælp af et perspektiv, hvori indgår kulturmæssige socialisationsmønstre. Teorien opdeler unges socialisationsmiljø i syv områder: familie (*family*), kammerater (*peers*), skole (*school*), nabolag/nærmiljø (*neighbourhood/community*), retsvæsen (*legal system*), massemedier (*media*) og en kulturs ideologi (*cultural belief system*). Ifølge Arnetts teori er risikotagning mere udbredt blandt unge end andre aldersgrupper, grundet udviklingsprocesser som karakteriserer unge. For eksempel er en vis egocentricitet almindelig blandt unge. De har tendens til at tro, at de er immune overfor de negative følger, som risikotagning kan foranledige. Unge har også generelt en højere tolerance for stimulationssøgning. Men ifølge teorien er det en kulturs socialisationsmiljø, der fastlægger, hvor udbredt risikotagning er blandt unge, og hvilke former for risikotagning som de deltager i. Et tolerant socialisationsmiljø tillader større udbredelse af risikotagning, end et restriktivt socialisationsmiljø gør. Ifølge teorien er der naturligvis også variation blandt individuelle unge mennesker i deres risikotagning, og der er individuelle forskelle i de udviklingsfaktorer, som kan medvirke til risikotagning (så som egocentricitet og stimulationssøgning).

Som allerede nævnt, er stimulationssøgning een af de udviklingsfaktorer, som medvirker til risikotagning (Arnett, 1992a). Denne udviklingsfaktor vil blive belyst i den foreliggende undersøgelse. Stimulationssøgning indbefatter en persons nyheds- og forandringstolerance samt behov for intensitet og stimulation (Zuckerman, 1979). En person, som har en høj tolerance for stimulationssøgning, foretrækker og finder behag i oplevelser, der i høj grad er nye og stimulerende, hvorimod sådanne oplevelser er ubehagelige for en person, som har en lav tolerance for stimulationssøgning.

Stimulationssøgning er mest udbredt blandt unge (Zuckerman, Eysenck & Eysenck, 1978), tildels fordi de er tiltrukket af oplevelser, som i høj grad er nye og stimulerende. For eksempel er bilkørsel med høj hastighed tiltrækkende, fordi det er en intens og stimulerende oplevelse, der også ofte er ny for unge (Zuckerman & Neeb, 1980). Seksuelle oplevelser giver anledning til megen stimulation og er også sædvanligvis nye for unge. Usædvanlige og risikofyldte seksuelle oplevelser giver anledning til et endnu højere niveau af stimulation og er endnu mere anderledes (Arnett, 1990a; Zuckerman, Tushup & Fenner, 1976). Brug af stoffer forandrer en persons bevidsthed, og nogle unge vil derfor prøve dem "to see what it would be like" (Levine & Kozak, 1979). De forandringer i

bevidsthed og psykomotorisk funktion, som stoffer såvel som alkohol foranlediger, er også sædvanligvis nye for unge. Stimulationssøgning bidrager således til risikotagning, der involverer alkohol så som spirituskørsel (Arnett, 1990b). Udbredte former for kriminalitet blandt unge, så som butikstyveri og hærværk, har en intens og stimulerende virkning på grund af faren for at blive opdaget og anholdt (Katz, 1982).

Skønt individuelle forskelle i stimulationssøgning betragtes som medfødte (Zuckerman, 1979), så påvirker socialisationsmiljøet dog stimulationssøgning. Socialisationsmiljøet fastsætter i hvor høj grad individuelle forskelle i stimulationssøgning kommer til udtryk. Kulturer, der har et bredt (*broad*) socialisationsmiljø, fremmer individualisme, uafhængighed og tolerance. Det betyder, at individuelle medfødte forskelle som f.eks. stimulationssøgning i høj grad kommer til udtryk. Sådanne kulturer er karakteriseret af en vid (*broad*) variationsbredde i individuelle forskelle. Kulturer, der har et snævert (*narrow*) socialisationsmiljø, fremmer lydighed og konformitet og straffer på fysisk eller social vis dem, som afviger fra kulturens normer. Det resulterer i en høj grad af konformitet og en snæver (*narrow*) variationsbredde i individuelle forskelle, som kommer til udtryk. Det resulterer også i mindre asocial risikotagning blandt unge. (Det er muligt, at sådanne kulturer leder risikotagning i retninger, der passer deres formål så som krigsførelse). Det bør tilføjes, at de fleste kulturer ikke er ideale former af de to slags socialisationsmiljøer, men er derimod relativt tolerante på visse områder og relativt restriktive på andre områder.

Den foreliggende undersøgelse fandt sted i Danmark, og hensigten er at belyse en kulturmæssig basis for risikotagning. Danmark, som de fleste andre vestlige kulturer, tenderer mod et bredt socialisationsmiljø. Forældre har for det meste kun få regler eller forbud, som begrænser unges adfærd. I en undersøgelse af Kandel og Lesser (1972), som sammenlignede unge i Danmark og i USA, havde mindre end halvdelen af unge (16-18 årige) i Danmark blot to regler eller forbud, som begrænsede deres adfærd. I Danmark er den lovlige alder for køb af alkohol relativt lav (18 år). Religiositet er begrænset, og kirkegang er sjælden (Danmarks Statistik, 1991, Tabel 107). Massemedier er udbredte og forekommer i mange former (f.eks. fjernsyn, musik, blade og aviser), om end ikke i samme grad som i USA hvor reklamer, *billboards* og så videre er allestedsnærværende. Massemedierne prøver for det meste at fremme et behov for tilfredsstillelse.

En undtagelse til et generelt bredt socialisationsmiljø i Danmark forekommer inden for det retslige område med hensyn til bilkørsel. I Danmark er aldersgrænsen for bilkørsel 18 år, hvilket er mere end i USA og i Canada, hvor grænsen generelt er 16 år, og selv efter at være fyldt 18 er det ikke sædvanen for unge at køre bil i Danmark i modsætning til USA.

Der er andre danske forhold, som har en indflydelse på unges socialisation, der bør nævnes. Mere end fire-femte-dele af Danmarks befolkning bor i byer med mindre end 50.000 indbyggere (Danmarks Statistik, 1991, Tabel 41). Det betyder, at de fleste danske børn vokser op i en by, der er lille nok til, at de kender relativt mange af menneskerne, som bor i byen. Danmark har også en størrelse, som gør det muligt at rejse til en hvilken som helst del af landet i løbet af een dag i bil eller tog. Oftest kan man på en enkel dag besøge familie eller venner.

Da den foreliggende undersøgelse blandt andet omhandler seksuel adfærd, er det også værd at nævne, at seksual undervisning finder sted på landsbasis, og at alle skolebørn lærer om menneskets forplantning såvel som prævention inden syvende eller ottende klasse.

Den foreliggende undersøgelse fokuserede på tre af de nævnte syv områder af socialisationsmiljøet: familie, nabolag/nærmiljø og retsvæsen. Vi fremsatte syv hypoteser på grundlag af teorien omhandlende brede og snævre socialisationsmønstre. Vi forventede at:

1. Stimulationssøgning og unges risikotagning ville være positivt korreleret.
2. Forældres opsyn med deres børn (*parental monitoring*) og hvor strenge forældre er med deres børn (*parental strictness*) ville være negativt korreleret med unges risikotagning.
3. Urbaniseringsgrad ville være positivt korreleret med risikotagning, da det er vanskeligere, for forældre og naboer at holde opsyn med børn og unge i større byer, og da det må forventes, at tilknytningen til ens nabolag og nærmiljø er ringere i større end i mindre byer.
4. Bilkørsel med høje hastigheder og spirituskørsel i bil ville sjældent forekomme, da aldersgrænsen for bilkørsel er 18 år. Vi forventede, at disse former for risikotagning ville forblive lavere blandt unge i Danmark, i forhold til USA, da de fleste 18-20 årige i Danmark ikke normalt kører bil.
5. Knallertkørsel med høje hastigheder og spirituskørsel på knallert ville forekomme oftere end bilkørsel med høje hastigheder eller spirituskørsel i bil blandt unge som var 16-17 år gamle, eftersom aldersgrænsen for knallertkørsel er 16 år, hvorimod den er 18 år for bilkørsel. Vi forventede, at unge under 16 år oftere kørte på cykel end på knallert eller i bil i spirituspåvirket tilstand.
6. Samleje uden brug af prævention ville være mindre udbredt blandt unge i Danmark end i USA, fordi unge i Danmark kan forventes at have bedre viden om prævention, og præventive midler er rimelig let tilgængelige.
7. Risikotagning ville være mere udbredt blandt drenge end piger og blandt ældre end yngre aldersgrupper, svarende til forskelle der er blevet fundet i andre lande.

Med hensyn til terminologi bør det kort nævnes, at mange forskellige benævnelser er blevet brugt indenfor dette forskningsområde. Disse benævnelser indbefatter: problematisk adfærd (*problem behavior*) (Jessor & Jessor, 1977), ubesindig/uforsvarlig adfærd (*reckless behavior*) (Arnett, 1992a, 1992b), og lovovertrædelse/kriminalitet (*delinquency*) (Rutter & Giller, 1984). Vi anvender her benævnelsen risikotagning (*risk behavior*) (Jessor, 1992), da vi fokuserer på et bredere udsnit af adfærd (så som cigaretrykning), end typisk er blevet betegnet ubesindig/uforsvarlig adfærd eller lovovertrædelse/kriminalitet.

Metode

Forsøgspersonerne

Forsøgspersonerne var 1.053 unge i alderen 12-20 år fra ni uddannelsesinstitutioner. Der var 554 piger og 499 drenge, som var ligelig fordelt i hver aldersgruppe (se Tabel 1). En sampling af tre uddannelsesinstitutioner blev foretaget i hver af tre byer på forskellige størrelser: en storby (København), en mellemstor by (Odense) og en mindre by (Varde). De tre uddannelsesinstitutioner i hver af de tre byer var en folkeskole (elever i alderen 12-15 år), et gymnasium (elever i alderen 16-20 år) og en EFG/handelsskole (elever i alderen 16-20 år).

Procedure

Den dag hvor spørgeskemaerne blev omdelt, blev alle eleverne i tilfældigt udvalgte klasser spurgt, om de ville deltage i undersøgelsen. 99 pct. af eleverne udfyldte spørgeskemaerne. De blev bedt om at udfylde et spørgeskema omhandlede demografiske spørgsmål, såvel som spørgeskemaerne der er beskrevet nedenfor. Spørgeskemaerne var blevet oversat fra engelsk til dansk, af en dansker som taler flydende engelsk, og de var blevet omdelt blandt et mindre udsnit af danske folkeskoleelever inden undersøgelsen fandt sted, for at sikre at oversættelsen var forståelig. Det tog i gennemsnit 45 minutter at udfylde spørgeskemaerne.

Spørgeskemaerne

De unge informerede om deres deltagelse i risikotagning ved at besvare et spørgeskema bestående af 16 spørgsmål (se Tabel 1). De unge besvarede hvor mange gange inden for det sidste år, de havde taget del i forskellige aktiviteter, som involverede risikotagning. Aktiviteterne omhandlede kørsel (på cykel, på knallert og i bil), seksuel adfærd, stofbrug, butikstyveri og hærværk. Spørgeskemaet er konstrueret af den første forfatter og har været anvendt i andre undersøgelser. Spørgeskemaets items har i gennemsnit en tre måneders test-retest reliabilitet på 0,80.

Form V fra Zuckerman et al.s *Sensation Seeking Scale* (SSS; Zuckerman et al., 1978) blev anvendt til at måle stimulationssøgning. Form V består af 40 items. Internal reliabilitet for Form V har i gennemsnit varieret fra 0,83 til 0,86. SSS items, som omhandlede den type adfærd undersøgelsen fokuserede på, blev udeladt fra de statistiske analyser. Eksempelvis blev SSS items omhandlende ens syn på brug af alkohol udeladt fra analyserne omhandlende ens brug af alkohol.

Unges forhold til deres forældre blev målt ved brug af det afsnit der omhandler familieforhold (*the Family Relationships subscale*) fra *Offers Self-Image Questionnaire* (OSIQ; Offer, Ostrov & Howard, 1982). For hvert af 19 items valgte forsøgspersonerne mellem fem besvarelsesmuligheder (fra 1=beskriver mig meget godt til 5=beskriver mig slet ikke). Disse items inkluderede beskrivelser så som: "Jeg kan ikke forstå mine forældre," "Jeg føler, at jeg er medbestemmende i min familie" og "For det meste er jeg til besvær derhjemme." Internal reliabilitet for dette afsnit af OSIQ har i gennemsnit været 0,83.

Unges bedømmelse af hvor strenge deres forældre var (*parental strictness*), og hvor meget deres forældre holdt opsyn med dem (*parental monitoring*), blev målt ved brug af to spørgeskemaer, der hver bestod af 14 items. Hvert spørgeskema inkluderede syv items vedrørende moderen og syv items vedrørende faderen. På spørgeskemaet omhandlende unges bedømmelse af hvor strenge deres forældre var, begyndte hvert spørgsmål med: Hvor streng er din mor/far med hensyn til ____? Spørgsmålene omhandlede de unges venner, brug af alkohol og stoffer, cigaretrykning, seksuelle aktiviteter, fritidsaktiviteter og hvordan de klarede sig i skolen. For hvert spørgsmål kunne forsøgspersonen vælge imellem fem besvarelsesmuligheder (fra 1=meget streng til 5=slet ikke streng). På spørgeskemaet omhandlende unges bedømmelse af hvor meget deres forældre holdt opsyn med dem, begyndte hvert spørgsmål med: Hvor meget ved din mor/far om ____? Spørgsmålene omhandlede de samme emner, som angivet ovenfor. Der var fem besvarelsesmuligheder (fra 1=ved det altid til 5=ved det aldrig. De to spørgeskemaer var baseret på items fra Baumrinds *authority-directiveness dimension of parental behavior Q-sort* (1978, 1979), og tilfredsstillende reliabilitet og validitet er blevet påvist.

Resultater

Forekomst af risikotagning

Tabel 1 viser den procentdel af unge, som informerede at de havde deltaget i forskellige former for risikotagning inden for det sidste år. (Alders- og kønsforskelle vil kun blive beskrevet, når de var signifikante i de logistik regressionsanalyser, der følger [se Tabel 2]). Kørsel på cykel i spirituspåvirket tilstand var

mere udbredt end kørsel på knallert eller i bil i spirituspåvirket tilstand for alle aldersgrupper og for både drenge og piger. Blandt 16-20 årige besvarede tre-fjerde-dele af drengene og næsten to-tredje-dele af pigerne, at de havde kørt på cykel i spirituspåvirket tilstand mindst een gang inden for det sidste år. Den procentdel af unge, som havde kørt i bil i spirituspåvirket tilstand mindst een gang inden for det sidste år, var derimod meget lille (0 pct.-15 pct.). Dette var tilfældet, selv for unge som var gamle nok til at køre bil såvel som at købe alkohol på legal vis (18-20 årige). Kørsel på knallert med høje hastigheder (>30 km/t over fartgrænsen) eller i spirituspåvirket tilstand var mere udbredt blandt drenge end piger og forekom oftest blandt 16-17 årige drenge. Kørsel i bil med høje hastigheder forekom sjældent blandt unge, som var yngre end 18 år, men steg væsentligt blandt 18-20 årige og især blandt drenge.

Samleje uden brug af prævention forekom oftere blandt ældre end yngre aldersgrupper og forekom lige så ofte blandt drenge som piger. Samleje med brug af prævention vil blive beskrevet her, således at det kan sammenholdes med forekomsten af samleje uden brug af prævention. Blandt alle aldersgrupper med undtagelse af den yngste (12-13 årige) tilkendegav flere unge, at de havde haft samleje med brug af prævention i forhold til uden brug af prævention. De fleste unge, som havde haft samleje inden for det sidste år, oplyste at de havde haft samleje både med brug af og uden brug af prævention. Samleje med en person som man ikke kendte særlig godt, forekom oftere blandt ældre end yngre aldersgrupper og forekom lige så ofte blandt drenge som blandt piger. Blandt de unge som havde haft samleje med en person de ikke kendte særlig godt, tilkendegav en væsentlig del (58 pct.) at de også havde haft samleje uden brug af prævention inden for det sidste år.

Hashrygning forekom oftere blandt de ældre aldersgrupper (16-20 årige) end de yngre (12-15 årige). To-tredje-dele af de 16-20 årige drenge og een-fjerdedel af de 16-20 årige piger informerede, at de havde røget hash inden for det sidste år. Cigaretrygning blev mere almindeligt efter 13-års alderen og var mest almindeligt blandt de ældste piger (18-20 år, 33 pct.). Brugen af andre stoffer end hash var minimal blandt unge i alle aldersgrupper og blandt både drenge og piger.

Butikstyveri forekom næsten lige så ofte blandt yngre som ældre aldersgrupper men var mere udbredt blandt drenge end piger.

Faktorer relateret til risikotagning

Hierarkiske logistik regressionsanalyser blev brugt til at undersøge hvilke faktorer, der former basis for risikotagning (Tabel 2). Analyserne inkluderede ikke variablerne, der omhandlede brug af andre stoffer end hash ("kokain" og "anden stof brug"), da disse former for stofbrug var minimale. Kun resultater,

hvor $p < 0,01$ eller bedre, blev betragtet som signifikante grundet antallet af forsøgspersoner og antallet af analyser.

Variablerne omhandlende risikotagning blev todelte afhængig af, hvorvidt en forsøgsperson havde eller ikke havde deltaget i en aktivitet inden for den specificerede tidsperiode. Logistik regressionsanalyser kræver en todelte klassifikation af variabler, og det var nødvendigt at foretage denne form for analyser, da mange af variablerne omhandlende risikotagning ikke havde en normal distribution, hvilket kræves for at foretage almindelige lineære regressionsanalyser.

Den første del af regressionsanalyserne inkluderede fire demografiske variabler: alder (12-13, 14-15, 16-17 og 18-20), køn, urbaniseringsgrad (mindre by, mellemstor by og storby) og familietype (familier som inkluderede begge forældre, familier som inkluderede en fader eller moder og familier som inkluderede en stedfader eller en stedmoder). For hver af disse variabler var a priori kontraster blevet fastsat. Med hensyn til alder sammenlignede den første kontrast 12-13 årige med 14-15 årige, den anden kontrast sammenlignede 14-15 årige med 16-17 årige, og den tredje kontrast sammenlignede 16-17 årige med 18-20 årige. Med hensyn til bystørrelse sammenlignede den første kontrast unge, som boede i en mindre by, med unge som boede i en mellemstor by, og den anden kontrast sammenlignede unge, som boede i en mellemstor by, med unge som boede i en storby. Med hensyn til familietype sammenlignede den første kontrast unge fra familier med begge forældre med unge fra familier med en fader eller moder, og den anden kontrast sammenlignede unge fra familier med en fader eller moder med unge fra familier med en stedmoder eller stedfader.

Den anden del af regressionsanalyserne inkluderede stimulationssøgning. Den tredje del af analyserne inkluderede tre familievariabler: familieforhold, forældres opsyn med deres børn, og hvor strenge forældre er med deres børn. Ved at foretage regressionsanalyserne i denne rækkefølge var det muligt at undersøge forholdet mellem stimulationssøgning og risikotagning efter at have kontrolleret for andre variabler, der forventedes at have en indflydelse på stimulationssøgning. Dette gjaldt især variablerne alder og køn. Rækkefølgen af analyserne gjorde det også muligt at undersøge indflydelsen af familievariablerne på risikotagning efter at have kontrolleret for de demografiske variabler såvel som for stimulationssøgning.

Som det fremgår af Tabel 2, havde alder en signifikant indflydelse på alle former for risikotagning med undtagelse af butikstyveri og hærværk. Jo ældre de unge var, jo flere deltog i risikotagning. Køn havde også en signifikant indflydelse på risikotagning. Generelt besvarede flere drenge end piger at de havde deltaget i risikotagning. Urbaniseringsgrad havde en signifikant indflydelse på unges risikotagning inden for de følgende områder: samleje uden brug af prævention, samleje med en person man ikke kendte særlig godt, hashrygning,

afhængighed af hash, butikstyveri, hærværk og afhængighed af cigaretter. I de fleste tilfælde deltog flere unge i storbyen i risikotagning end unge i den mellemstore og den mindre by, og forskellen var mest udpræget mellem storbyen og den mellemstore by. Familietype havde sjældent en signifikant indflydelse på risikotagning.

Stimulationssøgning havde en signifikant indflydelse på alle former for risikotagning med undtagelse af bilkørsel. Familieforhold havde en signifikant indflydelse på forekomsten af butikstyveri og hærværk. Flere unge som havde et dårligt forhold til deres familie informerede, at de havde begået butikstyveri og hærværk. Forældres opsyn med deres børn havde en signifikant indflydelse på unges kørsel på cykel i spirituspåvirket tilstand, kørsel på knallert i spirituspåvirket tilstand, hashrygning og afhængighed af cigaretter. Hvor strenge forældre var med deres børn havde ikke en signifikant indflydelse på risikotagning.

Forholdet mellem familievariabler og demografiske variabler

Vi forventede, at familievariablerne (familieforhold, forældres opsyn med deres børn, hvor strenge forældre var med deres børn) ville have en indirekte indflydelse på det signifikante forhold mellem risikotagning og de demografiske variabler (alder, køn, bystørrelse og familie type). MANOVA analyser blev foretaget for at undersøge denne hypotese. I disse analyser var de tre familievariabler dependent og de fire demografiske variabler var independent. Kontraster blev fastsat for de demografiske variabler i disse analyser på samme måde, som kontrasterne blev fastsat for logistik regressionsanalyserne.

Som det fremgår af Tabel 3, var familieforhold ringere blandt 18-20 årige end blandt de yngre aldersgrupper. Familieforhold var også ringere blandt drenge end piger. Familieforhold var bedre i den mellemstore by end i den mindre by og i storbyen. Unge fra familier med begge forældre tilkendegav at de havde et bedre familieforhold end unge fra familier med en fader eller moder. Forældre holdt mere opsyn med piger end med drenge. Forældre holdt også mere opsyn med deres børn i den mellemstore by end i storbyen. Den yngste gruppe (12-13 årige) informerede, at deres forældre holdt mere kontrol med dem i sammenligning med unge fra de andre aldersgrupper. Forældre var strengere med 14-15 årige end 16-17 årige, og de var strengere med 16-17 årige end 18-20 årige.

Diskussion

Stimulationssøgning

Adskillige forskere har foreslået, at stimulationssøgning er een af de udviklingsfaktorer, som medvirker til risikotagning (Arnett, 1992a). I denne undersøgelse

havde stimulationssøgning en indvirkning på de fleste former for risikotagning, hvilket støtter hypotesen, at unge tildels deltager i risikotagning, fordi sådanne oplevelser er nye og stimulerende.

Undersøgelser foretaget i USA har også vist, at stimulationssøgning medvirker til risikotagning inden for områder så som kørsel, sexuel adfærd, brug af alkohol og stoffer, og kriminalitet (Arnett, 1994). Stimulationssøgning er således een af de udviklingsfaktorer, som medvirker til risikotagning blandt unge fra forskellige kulturer.

Socialisationsmiljøet

Ifølge Arnetts teori omhandler brede og snævre socialisationsmønstre er det socialisationsmiljøet, der tildels fastsætter, i hvor høj grad stimulationssøgning kommer til udtryk i form af risikotagning. Denne undersøgelse fokuserede på hvorledes retsvæsenet, nabolaget/nærmiljøet og familien påvirker unges risikotagning.

Retsvæsenet

Resultaterne med hensyn til kørsel blandt unge viste hvorledes socialisationsmiljøet i form af den danske lov påvirker risikotagning. Bilkørsel med høje hastigheder forekom sjældent blandt unge under 18 år (4 pct.-16 pct.), men var meget mere almindeligt blandt 18-20 årige. Mere end halvdelen af 18-20 årige drenge og mere end een-tredjedel af 18-20 årige piger informerede, at de havde kørt i bil med høje hastigheder inden for det sidste år. Disse resultater kan sammenholdes med amerikanske forhold. I USA, hvor aldersgrænsen for bilkørsel generelt er 16 år, informerer 80 pct. af unge, at de har kørt i bil med høje hastigheder inden for det sidste år (Arnett & Jensen, 1994). Den foreliggende undersøgelse viste også, at kørsel på knallert med høje hastigheder og kørsel på knallert i spirituspåvirket tilstand steg blandt drenge, som var gamle nok til at køre lovligt på knallert. Det bør også nævnes, at blandt 16-17 årige som endnu ikke var gamle nok til at køre lovligt i bil, oplyste kun 2 pct.-7 pct. at de havde kørt i bil i spirituspåvirket tilstand inden for det sidste år, hvorimod 61 pct.-77 pct. oplyste at de havde kørt på cykel i spirituspåvirket tilstand. Disse resultater kan igen sammenholdes med amerikanske forhold. Blandt 17-18 årige unge fra middelklassen i USA oplyser 48 pct., at de har kørt bil i spirituspåvirket tilstand inden for det sidste år (Arnett, 1990b).

Disse danske og amerikanske resultater viser at mange unges risikotagning kommer til udtryk i deres kørsel, idet de kører med høje hastigheder og i spirituspåvirket tilstand. Grundet forskellene mellem dansk og amerikansk lov kommer danske unges risikotagning gerne til udtryk i deres kørsel på cykel eller på knallert, hvorimod amerikanske unges risikotagning gerne kommer til udtryk i

bilkørsel. Konsekvenserne af denne forskel i socialisationsmiljøerne er alvorlige, rent faktisk kan det betyde liv eller død. Mere end dobbelt så mange unge (15-19 årige) blev dræbt i bilulykker i USA end i Danmark i 1989 (United States National Highway Traffic Safety Administration, 1991, Tables 1-7 og 1-8; Danmarks Statistik, 1991, Tabel 40 og 304). (Det bør tilføjes, at visse stater i USA har skærpet loven for bilkørsel blandt unge, som er yngre end 18 år inden for de sidste år).

Sammenligningen med USA tilkendegiver en forskel på hvorledes de to lande vejer fordelene og ulemperne ved brede og snævre socialisationsmønstre inden for dette område. Det kan med nogen ret hævdes, at der er fordele ved at lade 15-16 årige køre i bil. Det giver unge mere frihed og bekvemmelighed, og unge (og deres familier) kan selv vælge, hvorvidt de vil køre bil. Der sættes så meget pris på disse fordele i USA, at der er politisk enighed om generelt at lade aldersgrænsen for bilkørsel være 16 år. Denne enighed forefindes på trods af de samfundsmæssige omkostninger som f.eks. mere bilforurening, flere trafikpropper og flere færdselsuheld. Den højere aldersgrænse for bilkørsel i Danmark tilkendegiver muligvis, at der sættes mere pris på de samfundsmæssige fordele ved ikke at lade unge under 18 år køre bil, end på deres individuelle ret til at vælge om de vil køre bil. Lovene i de to lande inden for dette område giver udtryk for og opretholder kulturelle ideologier med hensyn til individuelle friheder i modsætning til det fælles bedste.

Der er også økonomiske og infrastrukturelle forskelle mellem Danmark og USA, som har en indvirkning på unges bilkørsel. Afgifter på biler og benzin gør det meget dyrere at eje en bil i Danmark end i USA, således er ejerskab af bil per indbygger næsten dobbelt i USA end i Danmark (Danmarks Statistik, 1991, Tabel 486). I denne undersøgelse havde kun 46 pct. af de unge mellem 18 og 20 år kørt i bil inden for det sidste år, hvorimod næsten alle amerikanske unge over 16 år kører bil praktisk talt hver dag.

Sandsynligvis skyldes forskellen i bilkørsel mellem de to lande også manglen på offentlig transport i USA såvel som faren for at blive offer for kriminalitet. Eftersom at kriminalitet er meget mindre udbredt i danske end amerikanske byer, kan unge i Danmark tage offentlige transportmidler alle tider af døgnet uden den store fare for at blive offer for kriminalitet.

Det er ikke blot mindre farligt at bruge offentlig transport i Danmark end i USA, det er også mindre farligt at køre på cykel. I Danmark er cykelstier almindelige, hvorimod de er yderst sjældne i USA. I USA må cyklister almindeligvis køre på vejene, hvor der er større fare for at blive kørt ned af en bil. Det er højst sandsynligt, at færre 16-17 årige ville omkomme i bilulykker, hvis aldersgrænsen for bilkørsel blev sat op til 18 år i USA, og de begyndte at køre på cykel. Det ville dog stadig værre farligt for dem at køre på cykel.

Grundet den danske lov såvel som økonomiske og infrastrukturelle forhold er færre unge i Danmark end i USA i fare for at blive kvæstet i bilulykker. Der er mindre risiko for, at de kvæster andre i bilulykker, og kørsel på cykel (selv i spirituspåvirket tilstand) er ikke sædvanligvis til fare for nogen i Danmark.

Nærmiljøet

Flere unge som boede i større byer deltog i risikotagning som f.eks. samleje uden brug af prævention, samleje med en person man ikke kendte særlig godt, hashrygning (inklusive afhængighed af hash), afhængighed af cigaretter og butikstyveri. Resultaterne viste, at det er muligt at risikotagning blandt unge, forekommer oftere i større byer, tildels fordi det er vanskeligere for forældre at holde opsyn med deres børn i disse byer. I større byer er der flere steder, hvor unge kan tage hen, uden at deres forældre eller andre personer, som de kender, kan holde opsyn med dem. En bys størrelse giver dog kun et unuanceret billede af, hvorledes socialisationsmønstre varierer i forhold til nærmiljøer. Det vides endnu ikke, om risikotagning er mindre almindelig blandt unge, som bor i mindre byer, fordi de føler en større forbindelse til og et større ansvar overfor deres nærmiljø.

Det er muligt, at unge i Danmark har mere kontakt med deres naboer og andre i deres nærmiljø end unge i USA. Således har unge i USA flyttet flere gange siden de blev født end unge i Danmark (49 pct. af unge i USA har flyttet mere end to gange siden de blev født imod sætning til 29 pct. af unge i Danmark). Unge i USA har boet færre år på deres nuværende bopæl, og de kender ikke så mange af deres naboer (kun 4 pct. af unge i USA kender alle deres naboer imod sætning til 22 pct. af unge i Danmark) (Arnett & Jensen, 1994). Disse forskelle tilkendegiver, hvor almindeligt det er at flytte i USA, og de tilkendegiver muligvis også, at amerikanere er mere individualistiske i deres forhold til andre.

Det er muligt, at danskere har et mere personligt forhold til deres naboer, fordi de ikke flytter så meget. Dette kan betyde, at danske naboer tager større del i børn og unges opdragelse så som ved at holde opsyn med dem. Børn og unge i Danmark føler sig muligvis også mere knyttet til deres naboer og ansvarlige overfor dem. Dette ville betyde, at danske unge menneskers nabolag/nærmiljø er karakteriseret ved et mere snævert socialisationsmønster. Dette kan være en delvis forklaring på, at færre unge i Danmark end i USA besvarer, at de inden for det sidste år har begået butikstyveri (4 pct. imod 15 pct.) og hærværk (9 pct. imod 20 pct.) (Arnett & Jensen, 1994).

Familien

Forældres opsyn med deres børn havde en indflydelse på unges kørsel på cykel i spirituspåvirket tilstand, kørsel på knallert i spirituspåvirket tilstand, hashrygning og afhængighed af cigaretter. Men hvor strenge forældre var med deres

børn havde ingen indflydelse på unges risikotagning. Disse resultater tyder på, at det ikke har nogen konsekvenser på unges risikotagning, hvor strenge forældre er, så længe de ikke kender til deres børns risikotagning. Undersøgelser i USA har ligeledes vist at unge, som tilbringer megen tid væk fra deres forældre, kan deltage i megen risikotagning, uden at deres forældre kender til det (Youniss & Smollar, 1985).

Dette antyder, at et snævert socialisationsmønster inden for familien kan være praktisk talt virkningsløst, hvis socialisationsmønstret er bredt indenfor andre områder. Det er således vigtigt, at undersøgelser ikke blot fokuserer på familien, men på andre områder af en kulturs socialisationsmønstre.

Massemediernes

Massemediernes indflydelse på risikotagning blev ikke undersøgt på direkte vis. Det kan dog kort nævnes, at blandt unge i denne undersøgelse var der en stigning i afhængighed af cigaretter, jo ældre man var. En-tredje-del af 18-20 årige piger informerede at de havde røget mere end 20 cigaretter inden for den sidste måned. I USA tilkendegiver kun 18 pct. af *high school seniors* (ca. 18-19 år), at de ryger hver dag (i 1976-77 var det 29 pct.; Wetzel, 1989). Denne forskel indikerer muligvis, hvorledes massemediernes kan have en restriktiv indflydelse på risikotagning. Således har der været en intensiv mediekampagne i USA i løbet af de sidste 20 år i et forsøg på at begrænse cigaretrykning.

Seksuel adfærd og brug af prævention

Samleje uden brug af prævention forekom oftere end forventet blandt unge, 22 pct. af 16-17 årige og 38 pct. af 18-20 årige oplyste, at de havde haft samleje uden brug af prævention inden for det sidste år. Disse tal er tilsvarende den procentdel af unge i USA, som har samleje uden brug af prævention. 36 pct. af 17-18 årige amerikanske unge (*high school* elever) fra middelklassen informerer, at de har haft samleje uden brug af prævention inden for det sidste år (Arnett, 1990a, 1991).

Hvad er da årsagen til, at procentdelen af aborter og fødsler blandt unge i Danmark (15-19 årige) kun er ca. 50 pct. af, hvad den er for den tilsvarende aldersgruppe af (hvide) unge i USA (Jones et al., 1986)? Undersøgelser af unges seksuelle adfærd (e.g., Centers for Disease Control, 1992; Jones et al., 1986; Zelnik & Kanter, 1980) fokuserer gerne på procentdelen af unge, som havde samleje uden brug af prævention inden for et år, men ikke på hvor ofte dette var tilfældet. Det er således muligt, at procentdelen er den samme, for unge i Danmark og i USA, som har samleje uden brug af prævention, men at unge i USA oftere har samleje uden brug af prævention. Dette forklarer muligvis forskellen på aborter og fødsler blandt unge i de to lande.

Det var ikke vores forventning, at lige så mange unge i Danmark som i USA ville have haft samleje uden brug af prævention, idet seksual undervisning og unges kønslige omgang såvel som brug af prævention generelt er mere accepteret i Danmark (Jones et al., 1986). Dette indikerer, at tilgængelighed af og viden om prævention ikke giver sikkerhed for, at unge i Danmark eller i USA bruger prævention. Det er muligt, at unge undertiden ikke bruger prævention på grund af egocentrisme (Arnett, 1990a), og fordi samleje er mere sjældent blandt unge og således ikke forventet (Morrison, 1985). Det er også muligt, at samleje blandt unge oftere er en pludselig indskydelse tildels påvirket af spiritusbrug. 58% af de unge som havde haft samleje uden brug af prævention inden for det sidste år informerede, at de også havde haft samleje med en person, som de ikke kendte særligt godt. Dette antyder, at unge tildels ikke bruger prævention, fordi de ikke forudser, at samleje vil finde sted, og muligvis også grundet mangel på åbenhed imellem parterne (Kisker, 1985). Interviews med unge vil eventuelt kunne fremme forståelsen for deres kønsliv.

Konklusion

Denne undersøgelse støttede hypotesen, at stimulationssøgning fremmer risikotagning blandt unge. Undersøgelsen støttede også hypotesen at en kulturs socialisationsmønstre har en indflydelse på hvorvidt stimulationssøgning kommer til udtryk, og hvordan stimulationssøgning kommer til udtryk. Adskillige undersøgelser har fokuseret på indflydelsen, som familie og kammerater har på unges adfærd. Det er vigtigt at forske inden for disse områder af socialisationsmønstret. Det er dog også nødvendigt at fokusere på andre områder som f.eks. skolen, nærmiljøet, retsvæsenet, massemediernes og en kulturs ideologi for at opnå en forståelse for, hvorledes socialisationsmønstrets forskellige områder gensidigt påvirker hinanden såvel som den individuelle person. Et bedre indblik i vekselvirkningen mellem unges adfærd og socialisationsmønstret kan også opnås ved at foretage tvær-kulturelle sammenligninger.

NOTER:

Dette forskningsprojekt var tildels støttet af et *institutional training grant* fra *the National Institute of Mental Health 5T32 MH14668-14, for the Clinical Research Training Program in Adolescence jointly sponsored by the Department of Psychiatry at Northwestern University and the Committee on Human Development at the University of Chicago.*

Mange tak til de danske elever som tog del i denne undersøgelse, og til lærerne og skolernes administration. Vi takker også Anny Aagoth Jensen og Benny Balle-Jensen.

LITTERATUR

- Arnett, J. (1990a). Contraceptive use, sensation seeking, and adolescent egocentrism. *Journal of Youth and Adolescence*, 19, 171-180.
- Arnett, J. (1990b). Drunk driving, sensation seeking, and egocentrism among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 11, 541-546.
- Arnett, J. (1991). Heavy metal music and reckless behavior among adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 20, 573-592.
- Arnett, J. (1992a). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental Review*, 12.
- Arnett, J. (1992b). Socialization and adolescent reckless behavior: A reply to Jessor. *Developmental Review*, 12.
- Arnett, J. (1994). Sensation seeking: A new conceptualization and a new scale. *Personality and Individual Differences*, 16, 289-296.
- Arnett, J. J., & Jensen, L. A. (1994). Socialization and risk behavior in two countries: Denmark and the United States. *Youth and Society*, 26, 3-22.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9, 239-276.
- Baumrind, D. (1979). *Rating scales for parents of adolescent children*. Family Socialization and Developmental Competence Project, Institute of Human Development, University of California, Berkeley.
- Centers for Disease Control (1992). *Youth Risk Behavior Survey, 1990*. Atlanta, GA: Centers for Disease Control.
- Danmarks Statistik (1991). *Statistik Aarbog, 1990*. Copenhagen: Danmarks Statistik.
- Elster, A.B., Ketterlinus, R., & Lamb, M.E. (1989, April). *The association between parental status and problem behavior among female adolescents*. Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research in Child Development, Kansas City.
- Feldman, S.S., Rosenthal, D.A., Mont-Reynaud, R., Leung, K., & Lau, S. (1991). Ain't Misbehavin': Adolescent values and family environments as correlates of misconduct in Australia, Hong Kong, and the United States. *Journal of Research on Adolescence*, 1, 109-134.
- Jessor, R. (1987). Risky driving and adolescent problem behavior: An extension of problem behavior theory. *Alcohol, Drugs and Driving*, 3, 1-11.
- Jessor, R. (1992). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Developmental Review*, 11, 374-390.
- Jessor, R., & Jessor, S.L. (1977). *Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth*. New York: Academic Press.
- Jones, E.F., Forrest, J.D., Goldman, N., Henshaw, S., Lincoln, R., Rosoff, J.I., Westoff, C.F., & Wulf, D. (1986). *Teenage pregnancy in Industrialized Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Kandel, D.B., & Lesser, G.S. (1972). *Youth in Two Worlds: United States and Denmark*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Katz, J. (1982). *Seductions of crime: Moral and sensual attractions of doing evil*. New York: Basic Books.
- Kisker, E.E. (1985). Teenages talk about sex, pregnancy and contraception. *Family Planning Perspectives*, 17, 83-90.
- Levine, E.M., & Kozak, C. (1979). Drug and alcohol use, delinquency, and vandalism among upper middle class pre- and post-adolescents. *Journal of Youth & Adolescence*, 8, 91-101.
- Morrison, D.M. (1985). Adolescent contraceptive behavior: A review. *Psychological Bulletin*, 98, 538-568.
- Offer, D., Ostrov, E., & Howard, K.I. (1982). *The Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents*. Chicago: Michael Reese Hospital and Medical Center.
- Rutter, M., & Giller, H. (1984). *Juvenile delinquency: Trends and perspectives*. NY: Guilford.

- Steinberg, L., Mounts, N.S., Lamborn, S.D., and Dornbush, S.M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research on Adolescence, 1*, 19-36.
- United States National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA; 1991) *Fatal Accident Reporting System, 1989: A Decade of Progress*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Wetzel, J.R. (1989). *America's youth: A statistical snapshot*. Washington, DC: Youth and America's Future: The William T. Grant Commission on Work, Family and Citizenship.
- Youniss, J., & Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends*. Chicago: University of Chicago Press.
- Zelnik, M. & Kantner, J.P. (1980). Sexual activity, contraceptive use, and pregnancy among metropolitan-area teenagers, 1971-1979. *Family Planning Perspectives, 12*, 230-237.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking: Beyond the optimum level of arousal*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zuckerman, M., Eysenck, S.B.G., & Eysenck, H.J. (1978). Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age, and sex comparisons. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 46*, 139-149.
- Zuckerman, M. & Neeb, M. (1980). Demographic influences in sensation seeking and expressions of sensation in religion, smoking, and driving habits. *Personality & Individual Differences, 1*, 197-206.
- Zuckerman, M., Tushup, R., & Fenner, S. (1976). Sexual attitudes and experience: Attitude and personality correlates and changes produced by a course in sexuality. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 44*, 7-19.

Tabel 1: Udbredelse af risikotagning (i procent)

Form for risikotagning N =	Alder							
	12-13		14-15		16-17		18-20	
	dreng (49)	piger (62)	dreng (114)	piger (117)	dreng (180)	piger (210)	dreng (156)	piger (165)
Spirituspåvirket kørsel på cykel	18	13	56	52	77	61	76	63
Spirituspåvirket kørsel på knallert	6	2	16	8	35	10	25	4
Spirituspåvirket kørsel i bil	0	0	0	0	7	2	15	8
Kørsel på knallert >30 km/t fartgrænse	18	2	23	9	37	10	25	4
Kørsel i bil >30 km/t fartgrænse	0	0	15	7	16	4	60	38
Kørsel i bil >130 km/t	0	0	0	0	12	5	58	31
Samleje uden brug af prævention	4	2	4	12	25	20	42	34
Samleje med brug af prævention	2	3	14	15	53	43	65	75
Samleje med en man ikke kender særlig godt	6	2	11	5	26	23	39	31
Hash rygning	12	10	22	13	33	22	32	24
Hash afhængighed	2	2	7	3	13	9	9	5
Brug af kokain	2	0	0	0	0	1	1	2
Anden stof brug	4	0	1	1	3	1	4	3
Cigaret afhængighed	6	5	18	18	23	18	19	33
Butikstyveri	14	5	21	16	25	14	17	11
Hærværk	18	5	33	12	38	14	34	10

Note: Med undtagelse af afhængighed af hash og cigaretter angiver tallene procentdelen af unge, som informerede, at de havde deltaget i de forskellige former for risikotagning inden for det sidste år. Afhængighed af hash blev defineret som rygning af hash mindst 10 gange inden for det sidste år. Afhængighed af cigaretter blev defineret som rygning af cigaretter mindst 20 dage inden for den sidste måned.

Table 2: Logistik regressionsanalyser med variabler der forventedes at have en indflydelse på risikotagning

Form for risikotagning	Alder			Køn	By			Familietype		Stimulations-søgning	Familie forhold	Forældre opsyn	Forældre strengthed
	12-13/ 14-15		14-15/ 16-17		16-17/ 18-20	Mindre/ Mellem	Mellem/ Stor	To/ Een	Een/ Sted				
	0,29	0,51***	0,99		0,57***								
Kørsel på cykel spirituspåvirket	0,29	0,51***	0,99	0,57***	0,73	1,21	1,01	0,84	1,15***	1,00	1,05***	1,00	
Kørsel på knallert spirituspåvirket	1,10	0,18	0,36*	0,38**	0,73	1,25	0,89	1,08	1,07	1,01	1,03	0,98	
Kørsel i bil spirituspåvirket	0,57	0,56	2,40**	0,19***	0,85	1,35	0,88	1,33	1,07**	1,00	1,01	0,99	
Kørsel på knallert >30 km/t fartgrænsen	0,56	0,56	0,10***	0,34***	0,97	1,12	2,43*	0,55	1,05	1,00	1,01	1,00	
Kørsel i bil >130 km/t	0,47	1,19	0,09***	0,33***	0,05	1,28	2,07	0,52	1,02	1,00	1,00	0,99	
Samleje uden brug af prævention	0,33	0,30***	0,46***	0,80	0,91	0,39***	0,63	0,90	1,08***	1,00	1,00	1,00	
Samleje med en man ikke kender særlig godt	0,47	0,24***	0,62*	0,68	0,54*	0,52**	0,56	1,14	1,19***	0,99	1,01	0,99	
Hash rygning	0,62	0,53*	1,02	0,56**	0,69	0,26***	0,57	0,86	1,18***	0,99	1,08***	1,00	
Hash afhængighed	0,40	0,42	1,89	0,53	1,46	0,13***	0,35**	1,79	1,22***	0,97	1,03	1,04	
Butikstveri	0,47	0,94	1,63	0,53**	1,19	0,44**	0,60	0,96	1,08**	0,97*	1,02	1,01	
Hærværk	0,45	0,83	1,29	0,24***	2,02***	0,50*	0,78	0,86	1,11***	0,98*	1,01	0,99	
Cigaret afhængighed	0,26*	0,86	0,72	1,11	0,81	0,58*	0,65	1,05	1,10***	0,99	1,04***	1,00	

Note:

* $p < 0,01$

** $p < 0,001$

*** $p < 0,0001$

Tabel 3: Forholdet mellem familie og demografiske variabler

Familie variabler	Alder			Køn	By		Familie Type	
	12-13/ 14-15	14-15/ 16-17	16-17/ 18-20		Lille/ Mellem	Mellem/ Stor	To/ Een	Een/ Sted
Familie forhold	-1,24	-2,31	-2,66*	-2,72*	3,87**	-2,72*	3,98**	-2,11
Forældres opsyn	-4,02**	-2,04	-0,28	3,80**	-0,24	-2,84*	1,84	-1,57
Forældres strengthed	-2,02	-2,87*	-3,98**	1,89	-1,89	-1,97	0,40	-1,22

Note:

* $p < 0,01$ ** $p < 0,001$